

Mens en Wereld

6e jaargang, no. 12 • December 1951

MAANDBLAD VOOR BUITENKERKELIJKEN . UITGAVE VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

NA TIEN JAAR

Op 9 December was het precies tien jaar geleden, dat in het concentratie-kamp Sachsenhausen overleed Leo Polak. Nu ik hem hier mag herdenken, wil ik proberen iets van de boodschap, die deze figuur heeft ook of juist voor deze tijd, zo zuiver mogelijk door te geven.

Leo Polak is in 1880 in Steenwijk geboren, en toonde reeds heel jong zijn buitengewone en veelzijdige begaafdheid. Na zijn Zwolse gymnasiumtijd ging hij rechten studeren in Amsterdam, en keerde in 1902 naar het ouderlijk huis terug om, dacht hij, een paar jaar rustig te werken aan zijn dissertatie. Maar bij het zoeken naar een oplossing voor het probleem, waarin hij zich toen had vastgebeten, werd hij door zijn behoefte aan grondigheid gedreven tot een zo diepgaande filosofische studie, dat deze paar jaar uitgroeiden tot een lange reeks van jaren. Zo is Polak van jurist geworden tot filosoof. En als zodanig is hij ook verbonden geweest aan de universiteiten van Amsterdam en Leiden, en het laatst aan de Groningse Universiteit als opvolger van de door hem vereerde Heymans.

Het is mij natuurlijk niet mogelijk, in dit bestek te schetsen, wat Polak als filosoof en als academisch docent heeft betekend. Maar het is ook helemaal niet nodig dit te doen. Want hoe groot zijn verdiensten als zodanig geweest mogen zijn — en die zijn zonder twijfel héél groot geweest! — de reden, dat het Humanistisch Verbond gemeend heeft hem te moeten herdenken, ligt niet in zijn filosofische en didactische kwaliteiten. Die ligt in het feit, dat Polak juist *meer* geweest is dan een filosoof van de studeerkamer en van de academische kathedraal.

Polak was in de eerste plaats een *opvoeder van het volk*.

Hij bezat een weergaloos vermogen om moeilijke problemen ook voor ongeschoolde toehoorders eenvoudig en doorzichtig te maken, en hij was tevens een man van schitterende welsprekendheid. Polak heeft met deze gaven gewoerd om de filosofie weg te halen uit de studeerkamer en midden onder de mensen te brengen. Niet om hun enige kruimels toe te werpen, die zij eigenlijk toch niet zouden kunnen verteren, maar om hun daardoor de ogen te openen voor iets van waarde, waaraan zij tot dusver achteloos waren voorbijgegaan. Polak heeft met andere woorden voortdurend zijn best gedaan om de filosofie weer te maken tot wat zij *kán* zijn:

een bron van bezieling, een „leermeesteres in het Ideaal”, dat richting kan geven aan ons leven. „Natuurlijk erkennen wij,” zo schrijft hij zelf — afgezien van enige bekortingen citeer ik hier letterlijk —, „natuurlijk erkennen wij, dat de godsdienst, die immers antwoord tracht te geven op de diepste vragen van leven en sterven, aan miljoenen en miljoenen een ideële „achtergrond” des levens heeft verschaft! Soms zelfs zo stralend, dat hij verblindde voor heel de werkelijkheid dezer wereld! Doch nu deze onwerkelijke godsdienstige achtergrond dagelijks meer aan de mensheid ontzinkt, nu achten wij het de hoge taak der wijsbegeerte om de echte, wezenlijke achtergrond des levens ook aan de eenvoudigste van geest te doen zien in het zuivere, voor allen schijnende licht van de rede.” — Ziedaar het programma, dat Polak op voorbeeldige wijze heeft uitgevoerd. Met het heilige vuur van iemand, die weet, dat hij waarlijk iets te zeggen heeft, heeft Polak zijn talrijke hoorders de in ons land zeker niet populaire waarheid ingescherpt, dat het geloof niet zedelijk maakt of een symptoom is van zedelijk-zijn — evenmin trouwens als het ongeloof — en dat het voor het zedelijk-zijn niet gaat om wat iemand gelooft of niet gelooft, maar om wat hij innerlijk *is*, d.w.z. om zijn gezindheid, zijn karakter. „Eén gram karakter,” roept hij uit, „weegt zwaarder in de weegschaal der zedelijkheid dan duizend pond geloof,” en om zijn ongelooftgenoten voor misplaatste trots te bewaren, laat hij er direct op volgen „en dan duizend pond ongeloof!” En als hij dan tenslotte zo eenvoudig mogelijk tracht uit te leggen, waarin nu precies het verschil tussen goed en slecht bestaat, dan doet hij dat met behulp van een prachtig en verhelderend beeld: „Wij allen zonder uitzondering lopen rond met wat ik pleeg te noemen een „ik-perspectief” van het oog, dat ons wereldbeeld vervalst: wat vlak bij is zien we heel groot, onze pink voor het landschap b.v. torenhoog, en de toren heel in de verte klein als een speldepuntje — ons zelf in het middelpunt van het heelal. Maar wij weten wel beter. Wij laten ons niet bedotten en vervangen ons vervalsend ik-perspectief door „de juiste verhouding”, die objectief en voor allen geldt: de toren is objectief duizendmaal zo lang als mijn pink en ieder ander staat precies zo goed of zo min in het wereldcentrum als ik zelf.....

Precies zo nu lopen wij allen rond met een zedelijk

(zie verder pag. 2)

„ik-perspectief”, ditmaal dus niet van het oog, maar van het hart, d.w.z. van gezindheid, wil en karakter, van wensen en begeerten, belang en belangstelling. Onze eigen kiespijn, verwachtinkjes en teleurstellinkjes voelen we torenhoog, en de levensnoden, verongelijking en ellende van anderen laten ons koud, we voelen er nauwelijks of in het geheel niet voor, — hoewel ze naar de objectieve „juiste verhouding” op zijn minst even belangrijk zijn, ja duizendmaal zwaarder kunnen wegen. En wij laten ons maar al te zeer bedotten door dit vervalsend ik-perspectief — al **weten** we wel beter — we **willen** niet anders.

Alle slechtheid nu, alle verkeerdheid van wil of gezindheid, berust op dit vervalsend ik-perspectief, de gewild-partijdige, subjectieve voorkeur voor ons zelf boven anderen, dát is het eigenlijke, zedelijk verwerpelijke „egoïsme” — wortel en wezen van alle kwaad — en alle deugd en adeldom van wil en karakter bestaat in de overwinning daarvan, in het verheven zijn boven deze partijdig-vervalsende „ik-zucht”, dus in de zuivere, eerlijke, zelfvergeten „liefde” of gerechtigheid, die eens anders gelijk recht op lief en leed even zwaar laat wegen als het eigene, d.w.z. er even warm voor voelt, evenveel voor over heeft — die m.a.w. naar de oeroude formulering van Jood en Christen, Chinees en Boeddhist „een ander lief heeft als zichzelf.”

Aldus de leer van Leo Polak, Zijn leven en de wijze, waarop hij de dood is ingegaan, heeft deze leer bevestigd. Op 10 December 1940, als hij als hoogleraar op non-actief gesteld is, vervult hij zijn laatste spreekbeurt. Enige dagen te voren heeft hij in zijn dagboek het slot scherp geformuleerd: eschatologische vragen, d.w.z. vragen over de uiteindelijke bestemming van mens en wereld, zijn zedelijk van geen belang voor individu en mensheid. Al moest ik morgen sterven — mijn taak voor vandaag bleef ongedeerd — en al stortte morgen de wereld in door een kosmische catastrofie — vandaag bleef recht recht en plicht plicht — in die zin gaan buitenwereld en wereldondergang ons niets aan.

In deze dagboeknotitie ligt dunkt me een boodschap ook voor nu, na tien jaar.

(uit een radiotoespraak van 9 Dec. j.l. door Dr Libbe van der Wal)

MENS EN WERELD

is het orgaan van het Humanistisch Verbond. *Redactieraad:* Dr J. C. Brandt Corstius, Ing. B. J. Max, Dr O. Noordenbos, Mr A. Stempels, *Adres Redactie:* Amersfoortseweg 80, Soesterberg. Copie vóór 1e van de maand inzenden. — *Adres Administratie:* Bleyenburgerstraat 1, tel. 10163, Utrecht. Postgiro 304960 t.n.v. Hum. Verbond.

„Dienst Ontwakende Wereld”

„De Groene” heeft in ons land de denkbelden van de Amerikaanse Prof. Stringfellow Barr geïntroduceerd. Stringfellow Barr heeft zijn stem verheven tegen de dolle bewapeningspolitiek en daar tegenover gesteld punt 4 van de 14 punten van Truman: ontwikkeling van de onder-ontwikkelde gebieden d.w.z. strijd tegen de honger, de slechte hygiënische omstandigheden en sociale verhoudingen waaronder miljoenen mensen in Azië en Afrika nog leven. Stringfellow Barr heeft dit niet zo gesteld alleen uit humanitaire overwegingen, hij heeft er ook een politieke bedoeling mede. Deze miljoenen ondervoede en slecht verzorgde mensen zijn een gemakkelijke prooi voor russische propaganda. Geld besteden voor hulp aan deze verwaarloosde mensen, acht hij een betere methode om russische invloed te stuiten dan straaljagers en raketbommen.

Het woord van Stringfellow Barr is ingeslagen; over de gehele wereld heeft hij aanhangers gevonden, zo ook in Nederland. Uit de lezerskring van „De Groene” is een stichting voortgekomen „Dienst Ontwaken

de Wereld”, welke zich ten doel gesteld heeft daadwerkelijk hulp te gaan verlenen aan genoemde gebieden door het uitzenden van mensen (deskundigen) en goederen.

In 7 punten worden de doelstellingen van deze stichting uitgedrukt. Enkele van deze punten laten we hier volgen:

punt 6: Het bevorderen van een onbelemmerde uitwisseling van goederen, diensten en culturele waarden, uitgaande boven de normale handels-transacties.

punt 7: Het ijveren voor het herstel van het algemeen vertrouwen.

Zolang diplomaten en regeringen, zo lezen we in de toelichting tot dit punt, elk initiatief van andere regeringen en diplomaten met argwaan beschouwen als een gecamoufleerde vijandige daad, zullen de volken door zelfwerkzaamheid en het ontvankelijk zijn voor elkanders positieve verlangens, een tegenwicht moeten vormen tegen de door het wantrouwen ontstane spanningen.

Naast de Stichting is op 25 Nov. j.l. te Utrecht een vereniging opgericht die de propaganda zal gaan voeren voor deze doelstellingen.

v. Z.

RECHTEN VAN HET KIND

In het September-nummer van „Humanitas” werd de Verklaring van de Rechten van het Kind, handvest van de Internationale Unie voor Kinderbescherming, opgenomen. Punt III van deze verklaring luidt: „Het kind moet in de gelegenheid worden gesteld zich op normale wijze te ontwikkelen, zowel in materieel, als in moreel en geestelijk opzicht.”

„Normaal” kan in dit geval moeilijk anders opgevat worden dan in de betekenis: naar eigen aanleg, eigen karakter en eigen gezindheid, en dan blijkt er zelfs in Nederland in dit opzicht nog wel erg veel te ontbreken.

De reglementen van kerkgenootschappen, die bepalen, dat een toegediende (kinder-) doop een onslaakbare band vormt tussen de gedoopte en de kerk namens wie deze doop werd toegediend, zijn in tegenspraak met de Rechten van het Kind. En het is onrecht ten aanzien van het kind, indien de Overheid dergelijke bepalingen zou erkennen.

Kinderen, die alleen maar dooplid van enig kerkgenootschap zijn, mogen — bij handhaving van de Rechten van het Kind — niet door de Overheid op grond van die doop, doch tegen hun zin, gedwongen worden tot een godsdienstig regime in opvoedings- of verplegingsinstellingen, of tot het bijwonen van godsdienstoefeningen in de inrichtingen waarin zij verblijven.

Henriette Roland Holst- stichting

Deze zomer kon, dank zij de medewerking van velen, uit stichtingsgelden het landgoed „De Haere” te Doornspijk worden aangekocht en meer dan 1000 kinderen waren er reeds gasten. Jeugd van Pro Juventute uit Haarlem en Schiedam, Rodekruisjeugd uit Kampen, N.V.V.-jeugd uit Zwolle, kinderen van Openbare en Rudolf Steiner-scholen uit Haarlem en Amsterdam, kindergroepen uit Tilburg, Eindhoven, den Haag en Rotterdam, Clubhuisjeugd uit Enschede, Scheveningen en Amsterdam, Esperanto- en Ons Huis-jeugd.

Uit een ondenkbaar slecht gevulde kas moest dit werk gefinancierd worden. Om voortzetting en uitbouw hiervan mogelijk te maken, worden, evenals verleden jaar, ter gelegenheid van de jaarwisseling kaarten in smaakvolle uitvoering gedrukt, die als „kerst- of nieuwjaarsgroet” kunnen dienst doen. De kaart bevat enkele dichtregels van Mevrouw Roland Holst. Na ontvangst van f 0,25 (per 5 stuks f 1,—) per postwissel of na overschrijving op postgiro 542151 ten name van de Henr. Roland Holst-stichting, Keizersgracht 622, Amsterdam, volgt franco toezending per post.

De gehele opbrengst van deze kaarten-verkoop komt het stichtingswerk ten goede!

ACTUALITEITEN

God steunt de Verenigde Naties

Hoe vaak ergeren wij ons aan mensen die met een verbluffend gemak God inschakelen bij hun propaganda voor een of ander doel. Toen onlangs het Amerikaanse volk werd opgeschrikt door het treurige feit, dat geruchten over de vermoord van 6000 Amerikaanse krijgsgevangenen in Korea gehanteerd werden als wapen in de „koude” oorlog, reageerde de bekende generaal Ridgway hierop, zeggende „met eerbied te geloven, dat God op deze wijze de beginselen van de leiders der strijdkrachten waartegen gestreden werd „ons volk” ter kennis had gebracht.” (N.R.Ct.).

Rassenvraagstuk in Zuid-Afrika

De beheerschapscommissie van de V.N. heeft besloten vertegenwoordigers van de Herero-stammen (Z.W. Afrika) te horen, daar deze stammen gekant zijn tegen inlijving bij de Unie van Zuid-Afrika, het land dat rassendiscriminatie toepast. Zuid-Afrika stemde tegen dit besluit. Helaas behoorde ook **Nederland** tot de tegenstemmers. Gelukkig was de meerderheid van mening dat men geen mensen bij een staat mag inlijven zonder hun bezwaren van henzelf te hebben vernomen.

Kerkelijke aanpassing

De Paus heeft verklaard dat bij ernstige ziekte van een aanstaande moeder noodzakelijk geworden operatief ingrijpen aanvaardbaar is, ook al zou de dood van het ongeboren kind er het betreutenswaardige gevolg van zijn. Hiermee is een eind gekomen aan de officiële opvatting dat onder alle omstandigheden het kind vóór de moeder gaat.

Tevens verklaarde de Paus dat periodiekeonthouding een geboortebeperving betekent die verenigbaar is met de wet van God.

Holland-België

De nabeschouwingen over de wedstrijd van 25 Nov. j.l. hebben algemeen de onbevredigende regeling in het licht gesteld betreffende het gebruik van invallers als een speler gewond het veld moet verlaten. Bij de laatste wedstrijd werd besloten geen invallers toe te staan. Maar geen van beide partijen was tevreden over de gevolgen.

Toen het Ned. hockey-elftal onlangs een interlandwedstrijd speelde en een speler van de tegenpartij uitviel, trad onmiddellijk een van de Ned. spelers uit het veld. Het verbaasde publiek wist eerst niet wat er aan de hand was. Maar toen begreep het en schonk dit sportieve gebaar bijval. Deelnemers noch toeschouwers keken later terug op een onbevredigend verloop van de wedstrijd.

Regering en Geestelijk Leven

Uit de memorie van antwoord betreffende de algemene beschouwingen over de begroting van 1952 citeren wij het volgende. Discriminatie tussen christenen en humanisten ligt geenszins in de bedoeling van het kabinet, al wordt, wat geen verwondering zal wekken, over de verhouding tussen christendom en humanisme in de kring van het kabinet verschillend gedacht. De vraag in hoeverre in bepaalde gevallen gelijke regelen moeten gelden voor bedienaren van de godsdienst en voor vertegenwoordigers van de humanistische gedachte kan het best bij de afzonderlijke hoofdstukken der begroting worden besproken. Gelegenheid tot contact met geestverwanten wordt aan humanisten niet onthouden. Worden van humanistische zijde militaire tehuizen geëxploiteerd, dan bestaat tegen steun daarvan geen bezwaar.

Nobelprijswinnaar

De Zweedse schrijver Pär Lagerkvist heeft de Nobelprijs voor letterkunde gekregen. Van hem citeren we hier de uitspraak:

„Ik geloof niet in de tijd, maar ik geloof in het sterke en goede van de tijd, dat dit krachtiger en waardevoller is dan het ziekelijke en verwrongene, dan al het geborneerde en opgeslotene. Ik geloof in de mens en in de zegevierende, verlossende krachten van dat grootse en wonderbaarlijke, dat cultuur wordt genoemd. Ik wil strijden tegen al wat het mensenleven misvormt en opsluit!”

Contact met gerepatrieerden

Over de zorg van de uit Indonesië gerepatrieerde gezinnen wordt vrij veel geschreven en ook de lezers van dit blad zullen wel weten dat er, behalve door ambtelijke instanties aan dit probleem gewerkt wordt door een grote z.g. Commissie voor Kerkelijk en Particulier initiatief (afgekort de C.C.K.P., waarbij de eerste „C” dan nog „Centraal” betekent!). In deze commissie wordt de humanistische groepering vertegenwoordigd door mej. M. Dijkstra, directrice van het centraal bureau van de vereniging „Humanitas” te Amsterdam.

Zowel in de kring van het Verbond als in die van „Humanitas” houdt men zich al geruime tijd bezig met de vraag, welke taak hier voor de humanisten ligt op het gebied van de geestelijke resp. de maatschappelijke zorg. Het was niet zo gemakkelijk iets doeltreffends op dit gebied op te zetten, omdat gedurende dit gehele jaar er bijzonder weinig vaste lijn in de aanpak van het gehele probleem zat. Gezinnen trokken vaak van de ene plaats naar de andere, van woonoorden naar z.g. „contractpensions” en soms naar een eigen woning.

Nu een en ander een beetje in normaler

Hervormde Kerk en Openbare School

De kerkeraad van de Ned. Herv. gemeente van Hardegarijp heeft de mening uitgesproken dat geen enkel schooltype het monopolie bezit om de kinderen op te voeden tot christenen en dat de ouders door de doopgelofte niet verplicht zijn een bepaald schooltype te kiezen. Dit betekent dat Herv. ouders vrij zijn hun kinderen naar de openbare school te sturen en men van Ned. Herv. zijde niet verplicht is mee te werken aan de oprichting van Chr. scholen.

Komt hier het streven tot uiting naar „een school voor het gehele volk” of is dit een deel van de strijd voor de kerstening van het openbaar onderwijs? Komt men, liever dan zich in isolement af te zonderen de openbare school als hervormden binnen, of streeft men ernaar van die school een „school van Christus” te maken?

Als humanisten verheugen wij ons in de verbreking van dit geestelijk isolement, daar wij voorstanders zijn van de openbare school, d.w.z. de school waar kinderen uit verschillend geestelijk milieu met elkaar in aanraking komen, tot profijt van het algemene geestelijke leven in Nederland in de toekomst. Maar — zoals ook het rapport van het Humanistisch Verbond over Bijbelonderwijs op de openbare school met nadruk vaststelt — wij zullen ons krachtig verzetten tegen elke poging om de openbare school tot een evangelisatiecentrum te maken i.p.v. een cultuurinstituut.

(De redactie ontvangt gaarne gegevens voor deze rubriek.)

banen lijkt te komen en men niet verwacht dat er nog met toevloed uit Indonesië rekening behoeft te worden gehouden, wordt het langzamerhand mogelijk de toestand te overzien.

Het Verbond en „Humanitas” willen thans trachten in de provincie Noord-Holland, waar de samenwerking met de door de C.C.K.P. aangestelde maatschappelijke werkster werkster heel nauw is (dit is n.l. een door de humanistische groepering aangewezen maatschappelijke werkster), contact te krijgen met gezinnen van gerepatrieerden, die daar prijs op zouden stellen. De gemeenschappen van het Verbond en de afdelingen van „Humanitas” in deze provincie dienen eens te onderzoeken of zij in hun midden gezinnen zouden hebben, die zo'n repatrianten-gezin als het ware zouden willen „adopter”, d.w.z. door een vriendschappelijk contact het moeilijke assimilatieproces in onze samenleving helpen bevorderen. Op deze wijze zal het misschien mogelijk zijn aan deze nieuwe groep in onze bevolking, die het niet gemakkelijk heeft, ook van humanistische zijde de helpende hand te reiken.

Wij zijn een betere wereld waard

Er staan in de tegenwoordige tijd geen sterren meer stil aan de hemel om koningen te wijzen op het einddoel van hun reis. Er zijn geen koningen meer die zich door sterren laten leiden. Twee boerenzonen — Mao Tse Toeng en Stalin — en één burgerman, Truman, beheersen meer dan de helft van de wereld. De gewone man is koning. In plaats van zich aan de sterren te onderwerpen, maakt hij zich op om naar de sterren te reizen en buiten de sfeer van de aarde te gaan. Zal dat zijn grootheid bewijzen? Zal hij er zich een verheven, grote kijk op het leven verwerven, hij, die eens kroop over de aarde en die nu reiziger is door het heelal? Of wordt het een wedloop om de opperheerschappij over de gehele aarde? De opmerking is reeds gemaakt dat wie zich in het luchtruim vrij bewegen kan de aarde in zijn macht heeft, want hij kan dan elk punt van de aarde onder schot krijgen! Zal het een voortzetting op reusachtige schaal zijn van de ontluistering, die zovele gebieden van het leven tegenwoordig kenmerkt? Was de tijd van koningen en leidsterren toch beter?

Er zijn veel mensen, die zo tegen het leven aankijken, omdat zij gebukt gaan onder de nood van deze tijd. Zij vergeten dat de niet mindere nood van het verleden onzichtbaar is geworden in het verhaal, dat wij ervan over hebben. Zij vergeten dat op het stilstaan van de ster de kindermoord volgde en dat Herodes' dochter danste om het hoofd van Johannes de Doper. Zij bewonderen de kunstwerken, door deze verhalen geïnspireerd. Wat zal er van onze tijd verhaal en kunst worden? Alle leed en nood verbleekt op den duur en gaat inniger en aanvaardbaarder tot de rijkdom des levens behoren dan ooit ervaren kon worden door wie er onder leden.

Maar is dan misschien alles hetzelfde gebleven, of wij het ons nu gemakkelijk maken in de cabine van een luchtraket dan wel schommelen op de rug van een geduldige kameel? Er zijn veel mensen die dit geloven, vooral bij ons in het „oude” Europa. Zij zeggen: ach, het is met de mens niet veel gedaan, ondanks de fraaie sprookjes over het verleden en de beste bedoelingen van het heden. Het is toch maar allemaal hetzelfde gebleven en niet zo heel veel moois.

Deze mensen hebben ongelijk. Zij beseffen niet, dat er sinds de laatste twee eeuwen een menselijk bevrijdingsproces aan de gang is van zo wijde strekking, dat men wel van de tijd daarvoor kan zeggen, dat de mens eigenlijk steeds heeft geleefd op de wijze van de verre oudheid — enkele koningen en vele slaven — maar niet meer van de tijd daarna. Het is op het ogenblik een mode de woorden vooruitgang en rationalisme als

taboe te beschouwen en op de 19e eeuw geringschattend neer te zien. Men vergeet daarbij dat die woorden allang vervangen zijn door „sociale welvaart” en „ontwikkeling” en dat de 20ste eeuw zijn voorganger niets toegeeft in al wat men die voorganger nu verwijt. Maar wij twifelen aan onszelf en leven nog zo sterk in de ban van menselijke verworpenheid, verdoemenis en zondigheid, dat we onze kansen niet durven grijpen en onze tijd, de ons bevrijdende tijd, niet begrijpen en daardoor de tegenslagen ontmoedigder ondergaan, ja, ze zelf scheppen door onze houding. En zo draaien we rond in het kringetje van onze onmacht. Het enige wat we nog kunnen is een beetje meewarig lachen over het optimisme van die oppervlakkige Amerikanen en over het kinderlijk vertrouwen op de vooruitgang van de Russen. Het zal wel waar zijn dat Amerikanen en Russen, die elkaar althans in dit opzicht niet veel toegeven, soms gekke dingen doen, maar het is veel erger waar, dat wij in Europa de mens kleineren en aldoor maar naar het verleden staren: de protestanten naar de oude orthodoxie, de katholieken naar de middeleeuwen, de socialisten naar de tijd van hun glorieuze entree in de politiek, de liberalen naar de economie van het begin dezer eeuw en de communisten naar de vormen van de revolutie van '17. We zijn in vele opzichten een stelletje ouwe piekeraars. Er is geen geloop, geen moed, geen élan ten aanzien van de grote plannen tot wereldwelvaart, tot wereldvrede, tot wereldsamenwerking, die gereed liggen. Het wordt technisch en psychologisch, sociaal en economisch steeds meer mogelijk de wereld voor allen bewoonbaar te maken op een werkelijk menswaardige manier. De jonge mensen in Amerika, Rusland, Azië richten het oog daarop, geloven in de toekomst en bezitten het gevoel met hoofd en handen deel te kunnen hebben aan opbouwend werk, ondanks de grote spanningen in de wereld, ondanks de risico's en gevaren. Maar in Europa gaan we te veel gebukt onder gevoelens van schuld en zonde, van tekortkomingen. We hebben er geen geloof in de mensen en in de toekomst. Niet de onzekerheid van de tijd en de angst voor catastrofen maakt ons zwak, maar we voelen ons slap, omdat die onzekerheid en die angst niet gepaard gaan met het besef dat er nog mogelijkheden en kansen zijn en dus met de durf die mogelijkheden en kansen aan te grijpen. Zo raken wij achterop met al onze trots op de oude Europese cultuur. We worden museumbewakers. Maar de kunst bloeit elders!!

De humanistische levenshouding heeft echter iets in zich dat zich tegen een dergelijke kijk op de mens en naar de toekomst verzet. Die houding is niet zo, dat de

moeilijkheden ontkend zouden worden, maar wel, dat de mens slechts in zoverre verworpen is als hij zich zelf verwerpt. Door eeuwen van ongelof in de mens heen, heeft het humanisme het besef wakker gehouden dat in het menselijke de mogelijkheid gegeven is van een behoorlijke samenleving. En nu sinds de laatste tweehonderd jaar de kansen voor de materiële en geestelijke en psychische bevrijding van de mens zo sterk zijn toegenomen, heeft het humanisme een grotere invloed op de mensen gekregen dan het tevoren ooit bezat. De loop der geschiedenis is geweest dat de kansen, die deze ontwikkeling voor de mens bezit tenslotte buiten Europa — het geboorteland van die ontwikkeling — op het ogenblik krachtiger worden aangegrepen dan in ons oude werelddeel. Dat wil echter niet zeggen, dat we hier uitgespeeld zijn. In de kracht en in de praktijk van een welbewust humanisme liggen niet alleen grote kansen voor Europa zelf, maar ook voor een goede verstandhouding met de rest van de wereld, met Azië vooral, waarmee, ondanks een zo ander geestelijk leven, juist op grondslag van het menselijke contact gemaakt kan worden. Wij beschouwen onszelf en elkaar nog veel te veel als mensen, die een betere wereld niet waard zijn, terwijl we intussen al onze vermogens in het werk stellen de voorwaarden voor die betere wereld te maken. Deze tegenspraak tussen onze houding en ons werk is misschien wel de belangrijkste oorzaak van het feit, dat wij Europeanen de wereld op het ogenblik dikwijls zo somber beoordelen. Daarom roept onze tijd om geloof in onszelf, geloof in elkaar, geloof in de eenvoudige echte menselijkheid.

B. C.

Met elkander moeten wij strijden om tot een wereld- en levensaanvaardende wereldbeschouwing te komen, waarin onze drang tot werken, die we als noodzakelijk en waardevol ervaren, rechtvaardiging vindt en zedelijk gestaald wordt en daardoor geschikt, om definitieve en door de geest van ware humaniteit ingegeven cultuuriidealën op te stellen en te verwezenlijken.

Albert Schweitzer

KERSTGEDICHT

voor mijn kinderen Marc en Peter.

Slechts om de geur van hars in huis, slechts om het licht
van zilvren draad en kaars en vuurwerkregen,
en om het klein geschenk dat straks als groot gewicht
op uw gestrekte vingers zal wegen;
slechts om de schrille roep ontsprongen aan uw keel,
en om de bos op uw verhitte kaken,
en om de rappe rijmen van een oud rondeel —
zullen ook wij de kerstavond doorwaken.
Doch om niets anders. Om niets méér. In list en waan
jagen wij u niet blindelings verloren:
het dom vertelsel van de ster die stil bleef staan
en van het kribbe-kind dat werd geboren,
is steeds bedrog geweest, onnozelheid of gril,
en voor de vrede op aarde alleen maar hinder:
de mens, helaas, is veeleer niét van goede wil,
en mét de bijbel is hij dat nog minder.
Had ook de sneeuw eertijds des Heilands Bethlehem
wijduit getooid met puurwitte kristallen,
hoe menig bloed is spoedig op die sneeuw om Hem,
en nog op zoveel laatre sneeuw gevallen!
Vervolging, brand, en niets dat uit de hemel daalt
dan razernij der moordende soldaten.
Betuig de goede wil! Maar als de denkkracht faalt,
wat zal dan ooit die goede wil ons baten?
En als de spankracht breekt, en als der blijdschap lof
geen brug mag werpen tussen geest en zinnen?
Niet eens zal zich de mens verheffen uit de stof,
zo hij niet eerst zijn stof-zijn mag beminnen.

Daarom zult gij, nadien, iedere kerstmisnacht,
en andre nachten, schoner dan de dagen,
niet om het spel doorwaken nog, maar om de dracht
der uitverkoren stilte en om de vragen
die plots een scherpe smaak leggen op tong en lip
en die gij traag in woorden poogt te vatten:
wat ben ik hier, wat is mijn kans, wat mijn begrip,
waar slaat mijn hopen om in overschatten?
Nietig is elk van ons in sprong van ruimte en tijd,
maar dat wij nadenken, en onverdeeld bereid,
tarten en uithouden en overwinnen
tot in de diepste nederlaag van onze dood,
stijgt elke meetbaarheid danig te boven:
want de eigen maat in ons is onnaspeurbaar groot,
zo wij maar durven in die maat geloven.
Geloven in het werk dat vergt en steunt en dient,
en in een altijd mogelijk overstijgen,
geloven in het kind, de knaap, de vrouw, de vriend,
om meer nog te geloven in ons eigen.
Zij dan het noodlot hard, wat gij in u bezit,
zult gij er onvernietigbaar bewaren:
het uur als dit uur thans, de boom, de ster zo wit,
en wat er volgt — nog schoner — aan de jaren.
Beaam het al. Uw durf, uw evenwicht, uw kracht
kan andren kracht en — wie weet — vrede geven.
Uit ons, om ons. En zingt gij: heilige nacht,
bedoel steeds: heilig leven.

HERWIG HENSEN.

Nevenstaand gedicht werd overgenomen
uit de bundel „Alles is Verband”, gedichten
door Herwig Hensen. (Uitg. mij. A. Man-
teau, Brussel).

Nu is het tijd!

Kerstmis staat weer voor de deur. We zijn druk in de weer om, naar ons vermogen, anderen een genoegen te bereiden. Goed-geefsheid maakt zich van ons meester en we maken ervan wat we kunnen ondanks hoge kolenrekeningen en belastingbetalingen.

Dan komt Oud en Nieuw, de dagen van goede voornemens, frisse moed voor het komende jaar, nog eens extra de gedachten gewijd aan onze verantwoordelijkheid in de samenleving en plannen voor een nieuw begin.

Behalve dan de goedgeefsheid met betrekking tot persoonlijke relaties en met andere zorgen dan kolenrekeningen en belastingbetaling, heeft de hierboven bedoelde stemming zich ook reeds enige weken gemanifesteerd op het Centraal Bureau. We mogen gelukkig constateren dat we mede door enkele grote giften dit jaar financieel tot een goed einde zullen brengen en we zijn vol goede moed aan de begroting voor 1952 begonnen.

Ons werkterrein is niet onbelangrijk uitgebreid en de daaraan verbonden financiële consequenties zijn vele. Wij putten echter grote verwachtingen uit de omstandigheid dat, duidelijker dan ooit, in 1951 gebleken is dat het Humanisme in Nederland een plaats heeft veroverd. Dit is mogelijk geworden door Uw werk en Uw hulp. Gezamenlijk kunnen wij daarop trots zijn.

Nu is het tijd onze plaats te verdedigen en te versterken. Nu mogen financiële moeilijkheden ons niet afhouden van het werk dat wij ons tot taak hebben gesteld. De ledenwinst is niet onaanzienlijk en wij hebben het vertrouwen dat de thans lopende actie een behoorlijk resultaat zal hebben. Daarmede is onze basis versterkt.

Toch mankeert er iets aan. Er mankeert dit aan dat nog niet ieder van de „oude” leden en niet ieder van de nieuwe leden, zich realiseert dat onze contributie-inkomsten te laag zijn om daarvan ons werk te kunnen betalen. Het minimum is laag gesteld en wij willen daaraan niet veranderen. Wij willen ook de kleine man in onze rijen krijgen en behouden. Wij hebben echter een contributieschaal als leiddraad voor het vaststellen van ieders jaarlijkse bijdrage. Deze schaal, vrienden, is geen wet, maar wel een aanwijzing. Helaas wordt deze aanwijzing in de praktijk te veel genegeerd. Er zijn echter ook candidaat-leden die niet toetreden omdat zij, op basis van genoemde schaal, een naar hun mening te hoog bedrag zouden moeten betalen. Deze beslissing spijt ons, omdat de schaal niet bedoeld is om af te schrikken. Hun vragen wij naar eigen inzicht het maximum-bedrag vast te stellen en wel lid te worden.

Met diegenen die reeds lid zijn, maar zich zelf wat te laag hebben aangeslagen, zouden

wij een apart woordje willen wisselen. Laten Uw financiële mogelijkheden geen groter offer toe, dan eerbiedigen wij zonder meer Uw beslissing. Maar gaat U Uw begroting nog eens na en realiseert U zich de plaats die het Humanistisch Verbond moet kunnen blijven innemen. Draagt daartoe naar vermogen bij.

Nu is het tijd, nu heeft U nog een goede gelegenheid om het nieuwe jaar in te gaan met het gevoel dat U voor de werkzaamheden van het Verbond inderdaad het bedrag bijdraagt dat van U verwacht mag worden. Nu is het tijd om Uw plaatselijke penningmeester of het Centraal Bureau te verblijden met de mededeling dat Uw Kerstmis- en Nieuwjaarsstemming ook gewerkt heeft ten gunste van het Humanistisch Verbond, ter bevordering van Uw innerlijke rust en van het gevoel nog in 1951 gedaan te hebben wat U toch wel vond te moeten doen.

Wij rekenen op U, nu is het tijd!

En dan nog iets, vrienden..... betaal op tijd, het is broodnodig.

De alg. penningmeester,
J. BIJLEVELD.

Contributieregeling

Ieder lid bepaalt zelf zijn of haar contributie met dien verstande, dat echtparen met hun kinderen beneden 18 jaar hetzelfde betalen als alleenstaande personen.

Voor hen, die een jaarlijks (gezins-) inkomen genieten van f 2500,— of minder, bedraagt de jaarlijkse contributie minimum f 5,—. Voor iedere f 500,— die het jaarlijkse (gezins-) inkomen meer bedraagt, neemt de jaarlijkse contributie in het algemeen met f 3,— toe. Hierbij is inbegrepen het abonnement op Mens en Wereld. Abonnementprijs voor niet-leden f 2,50 per jaar.

Het lidmaatschap gaat in op de eerste dag van de maand, waarin de aanmelding geschiedt.

De contributie kan ook per week, per maand of per kwartaal voldaan worden.

Algemene leden betalen als regel per giro of postwissel aan het Centraal Bureau, Postgiro 304960, Humanistisch Verbond, Utrecht.

Prinsessenkalender 1952

Het Nederlands Verbond der Verenigingen „Pro Juventute”, dat zich tot doel stelt bedreigde kinderen te beschermen en te steunen, gaf ten behoeve van zijn werk ook voor 1952 een kalender met (13) foto's van de Nederlandse Prinsessen uit. Prijs f 2,75. Adres: Willem de Zwijgerlaan 26B, Den Haag.

Congres 1952 – Gouda 29 en 30 Maart

Het congres voor 1952 belooft belangrijk te worden. Behalve een opzichzelf gewichtige organisatorische agenda, staat er een grote discussie te wachten over het onderwerp „Taak en verantwoordelijkheid van het Humanistisch Verbond”. Stellingen daarover zullen waarschijnlijk in het Januari-nummer gepubliceerd worden.

Evenals vorig jaar zou ik er weer bij de gemeenschappen op aan willen dringen de initiatief-voorstellen te beperken tot de werkelijk zeer belangrijke onderwerpen en alle andere kwesties (voorzover ze niet bij het jaarverslag behandeld kunnen worden) aan de orde te stellen door middel van schriftelijke vragen. Als ze vóór 22 Februari bij het C.B. zijn ingediend, zullen ze met praeadvies in de beschrijvingsbrief worden opgenomen. Ze kunnen dan een onderwerp van bespreking uitmaken bij de rondvraag.

Verder nog iets over het mandaat van de afgevaardigden: Hoewel onze statuten een bepaalde lastgeving door de gemeenschap niet verbieden, moet het m.i. als goed democratisch gebruik beschouwd worden, dat de afgevaardigden met blanco-mandaat aan de discussie deelnemen; anders zou immers een gedachtenwisseling geheel overbodig zijn. De afgevaardigden, die de discussies in de gemeenschapvergadering gevolgd hebben, zullen uiteraard bij hun beslissing rekening houden met de daar naar voren gekomen meningen, ook zonder bindende lastgeving.

Tenslotte kan ik nog meedelen, dat de afgevaardigden Zaterdagmiddags voor de aanvang van het congres ontvangen zullen worden door het gemeentebestuur van Gouda. Nadere bijzonderheden, alsmede bekendmaking van termijnen en data voor inzending van voorstellen e.d., zullen in het „Nieuws” worden bekend gemaakt. We gaan weer een belangrijke periode in ons organisatorisch leven tegemoet; laten de leden ook daaraan hun volledige medewerking verlenen.

J. P. VAN PRAAG.

Kalender 1952 VAN HET HUM. VERBOND

Ontwerp schild:
Dr I. Vijlbrief

Teksten verzameld door:
H. G. Cannegieter
en
Prof. Dr G. Stuiveling

Prijs f 1.90

Bestellingen bij de gemeenschappen of bij het Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Bleyenburgstraat 1, Utrecht. Giro 304960

UIT en OM het H.V.

S.V.H.G.

Praeses (voorzitter) van de Studenten Vereniging op Humanistische Grondslag is thans: J. Reddingius; ab-actis (secretaresse): Mej. A. van der Woude, Groenhovenstraat 23, Leiden.

Humanitas.

De Vereniging voor Maatschappelijk Werk op Humanistische Grondslag (Humanitas) heeft de koninklijke goedkeuring op haar statuten verkregen, en de Minister van Justitie heeft haar bereidverklaring om als voogdijvereniging op te treden aanvaard. Nieuwe mogelijkheden, nieuwe zorgen. Is U al lid van Humanitas?

A.J.C.

De Arbeiders Jeugd Centrale nam op haar in November gehouden Congres een motie aan, waarin aan het Hoofdbestuur werd opgedragen te onderzoeken in hoeverre de moderne humanistische levensbeschouwing een der grondslagen moet vormen van het A.J.C.-werk.

Socrates.

De humanistische stichting „Socrates” is bevoegd verklaard om aan de Technische Hogeschool te Delft een bijzondere leerstoel te vestigen in de wijsbegeerte in het bijzonder met betrekking tot de humanistische levens- en wereldbeschouwing.

Het Bestuur wees op voordracht van het Curatorium der Stichting Dr. Libbe van der Wal aan voor deze leerstoel.

Humanistisch Thuisfront.

Bij de organisatie van tehuizen voor buitenkerkelijke militairen is het Humanistisch Thuisfront een nieuwe richting ingeslagen, en de ervaringen in haar eerste tehuis te Amersfoort bevestigen de juistheid van deze stap.

Hier is het streven niet in de eerste plaats gericht op ontspanning in de alledaagse zin van het woord, maar op clubwerk, waarbij scheppende arbeid — meestal op artistiek gebied als boetseren, pottenbakken, houtsnijden, tekenen en schilderen, reclamekunst — in het middelpunt staat. Uiteraard wordt ook de ontspanning niet vergeten, maar deze neemt een geheel andere plaats in, dan in militaire tehuizen tot nu toe de gewoonte was.

Vereniging voor Huismuziek.

De Vereniging voor Huismuziek, die op 5 Mei 1951 werd opgericht, stelt zich tot doel door middel van de verbreiding van de huismuziekbeoefening onder haar leden de vreugde en andere waarden van het zelfmuziekmaken te bevorderen. Doordat het Hum. Verbond buitengewoon lid van de Vereniging voor Huismuziek is, kunnen leden van het H.V. tegen een contributie van slechts f 1,50 per jaar zich bij de Vereniging aansluiten. Het secretariaat is gevestigd: G. Vellekoop, Berkelselaan 38a, Rotterdam (N.).

BRIEVEN VAN LEZERS

De zin der westerse defensie

In „Het Vaderland” van 3 Dec. jl. vond ik deze uitspraak van Generaal Eisenhower: „De Europese strijdmacht is een onderdeel van het onmogelijke, maar wij moeten trachten het onmogelijke te bereiken.”

Ik meen „Het Vaderland” genoegzaam als goed-Atlantisch blad te kennen, om op de juistheid van dit citaat te mogen vertrouwen. Terwijl ik, zo nodig, in dit vertrouwen nog word gesterkt door Eisenhower's uitspraak van ruim een jaar geleden (in een rede tot de studenten van Houston in Texas), „dat oorlog geen enkel probleem kan oplossen.”

Mijn vraag is nu deze: hoe kan men geloven in de zin onzer Atlantische defensie, wanneer de „oberste Kriegsherr” zelf deze een onderdeel van het onmogelijke acht? Hoe kan iemand geloven in de mogelijkheid, het onmogelijke te bereiken?

Ik zou het ten zeerste op prijs stellen, wanneer Uwe Redactie hieromtrent haar gezichtspunt zou willen kenbaar maken.

Mr H. GILTAY.

De redactie meent, dat het streven naar het onmogelijke in het algemeen een kenmerk is van de idealistische mens, en dat men het kán, is kennelijk één van de wonderlijke aspecten van de menselijke geest.

De Heer Giltay meent blijkbaar, dat uit de woorden van Generaal Eisenhower overduidelijk de onzin van de bewapening blijkt, maar wij vermoeden toch, dat Eisenhower zelf er wél zin in zal zien. In tegenspraak met zijn verklaring te Houston zal hij zijn huidige uitspraak ook niet vinden. Velen menen immers dat door de Westerse bewapening oorlog voorkomen zal kunnen worden.

De persoonlijke opinie van de redacteurs of zij dit ook menen, dan wel of zij de vrees delen, dat bewapening oorlog niet voorkomen kan, of zelfs het uitbreken daarvan bevordert, doet hierbij niet ter zake.

Mx.

De motor draait

Kaderdagen

De tweede serie kaderdagen zal worden gehouden op 17 Februari 1952. In dezelfde gewesten als de vorige kaderdag. Hier ligt dus weer een belangrijke taak voor de gewestbesturen. Als onderwerp zal worden genomen: Werfkracht en Taak van het Humanisme ten aanzien van de brede massa. Deze kaderdagen moeten dus een organisch geheel vormen met de studie in de gemeenschappen. (Even een woord apart tot de gemeenschapsbesturen: Is er al een werkgroep bezig aan dit onderwerp? Laat nu eens geen enkele gemeenschap achterblijven. Heus, we geloven het toch niet, dat het juist in Uw gemeenschap onmogelijk zou zijn een werkgroep te vormen of een discussieleider te vinden!). Het ligt in de bedoeling, dat op de kaderdagen de werkgroepen hun eerste, voorlopige resultaten al eens ter sprake brengen. De opzet denken we ons als volgt: 10—11 uur: Inleiding; 11—12 uur: Secties; 12.30—13.30 uur: Maaltijd; 13.30—16 uur: Discussie.

De inleiders kunnen we tot onze spijt nog niet bekend maken. Daarover ontvangen de gewestbesturen schriftelijk bericht, terwijl ze ook in het Januari-nummer genoemd zullen worden. Gewestbesturen, begint zo spoedig mogelijk met een goede organisatie!

Bibliotheek.

Sinds mijn laatste oproep zijn er weer 25 boeken bijgekomen. Helpt U ook nog even? Inzendingen aan onderstaand adres. Met vriendelijke dank van:

H. LIPS,

Madoerastraat 35, Amersfoort

THUISFRONT HUMANITAS

geeft advies, hulp en bijstand aan militairen, gedemobiliseerden en hun gezinnen.

Centraal Bureau: Hekelveld 16, Amsterdam-C., telefoon: 38583.

Schriftelijke colleges in de WIJSBEGEERTE

Cursus minor: voor beginnelingen.

Cursus maior: voor gevorderden.

Speciale cursussen in kultuurfilosofie, aesthetiek, godsdienstwijsbegeerte, enz.

Gratis prosp.: „UNIVERSITAS”, P. C. Hooftlaan 55, Zeist

VERZORGING

Boekhouding en Belastingzaken
Levensverzekering tot elk doel

HAGELÉN & KAYSER

Snelliusstraat 9 h — Amsterdam (O.)

Schrift. Disputen.

Lage college-gelden.

Wed. 53 j., modern flatje bewonend, A'dam, zoekt contact met dame of heer voor samenwoning op gem. basis.

Br. onder nr D 1, C. B. Hum. Verbond, Bleyenburghstr. 1, Utrecht.

Beminnelijke humanistische heidenen

zo meent een goed-orthodoxe ouderling van de Nederlands Hervormde kerk de redactie van de Groene Amsterdammer te moeten aanduiden. Die ouderling, wel te verstaan, is een trouw lezer van de Groene, en hij bezigde die qualificatie in een brief, waarin hij, na ontvangst van het kerstnummer van de Groene, uitdrukking gaf aan zijn warme waardering voor ons blad.

Beminnelijk?..... wij weten het niet. Heidenen?..... wij geloven het niet. Humanistisch?..... ja, als het betekent dat wij ons baseren op eerbied voor de mens als mede-deelhebber aan geestelijke waarden. Want de Groene erkent geen mede- of tegenstanders, doch slechts mensen. En dit is dan misschien wat de Groene zoveel vrienden van elke kleur bezorgt.

Behoort U al tot hen? Voor f 13,60 per jaar of f 3,40 per kwartaal kunt U óók een „beminnelijke humanistische heiden” worden. En als U liever eerst nog even de kat uit de boom wilt kijken, vraagt dan enige proefnummers aan. Ons adres is: Frederiksplein 22—24, Amsterdam; ons gironummer 72880.

$$2 \times 1 = 1$$

TADROS LEGALLI

Chef Kok; werkt ambulant door het gehele land.

Verzorgt al het culinaire voor U bij elke gelegenheid. Zeer bekwaam vakman.

Tevens bekend amateur Goochelaar en Manipulator. Uitstekende referentieën.

Adres J. G. Kaales, Olympiade 40¹, Amsterdam-Z.

Echtpaar met meisje van 4 jaar en baby zoekt contact met klein gezin om voor gezamenlijke rekening in het voorseizoen geriefelijk zomerverblijf in de bossen bij Amersfoort te huren voor een of meer maanden tegen billijke prijs. Beslissing in Januari noodzakelijk. A. A. Oskam, Adriaan v. Bergenstraat 5, Amsterdam-W.

Alleenstaande man 38 jaar (gesch.), vakman met goede vaste betrekking (voorman), zoekt kennismaking met eenvoudige vrouw. 30—37 jaar. (Liefst in het bezit van meubelen).

Brieven met foto, welke worden teruggezonden onder no. D 2 Centr. Bureau Hum. Verbond, Bleyenburgerstr. 1, Utrecht.

AURORA

Opgericht
1887

SLUIT ALLE SOORTEN

levens

studie

pensioen

verzekeringen

DE BEDRIJFSWINST WORDT VOOR SOCIALE DOELEINDEN BESTEED

Nadere inlichtingen.

N.V. Levensverzekering Mij. „AURORA” Herengracht 62, A'dam-C. Tel. 47006-42878

BELANGRIJKE LECTUUR

Modern Humanisme

EEN RENAISSANCE?

Dr J. P. van Praag

251 bladzijden - gebonden f 3,90

(Voor leden van het Verbond f 2,90)

Wordend humanisme

EEN HISTORISCH OVERZICHT

Dr D. Loenen

Dr O. Noordenbos

Dr J. P. van Praag

62 bladzijden - f 1,25

Een Poging tot Plaatsbepaling

Dr J. P. van Praag

16 bladzijden gebrocheerd f 0,40

A.B.C. voor Mens en Samenleving

H. G. Cannegieter

40 onderwerpen - 82 blz. - gebrocheerd f 0,50

Denkers en Strijders

M. G. Warffemius

120 blz. - 7 portretten - in linnen band f 2,50

Bestellingen per postwissel of postgtr 304960
t.n.v. Hum. Verbond, Bleyenburgerstr. 1, Utrecht

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

vereniging op de grondslag van het beginsel

„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, A'dam-W.